

ВЗАЄМОДІЯ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК СКЛАДНИК АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

INTERACTION OF CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS WITH GOVERNMENT BODIES AS A COMPONENT OF ANTI-CORRUPTION POLICY IN UKRAINE

Досліджено особливості взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, які сприяють виробленню та реалізації антикорупційної політики. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел розкрито їхні різноманітні напрями співпраці, завдяки яким «вибудовуються» конструктивні механізми співучасті у формуванні антикорупційної політики, яка включає стратегію (основні напрями) і конкретні антикорупційні заходи, що ґрунтуються на принципах публічності, прозорості, відкритості та демократичності. Підкреслено, що антикорупційна політика розробляється і реалізується системою органів державної влади спільно з інститутами громадянського суспільства, що упереджують і усувають причини й умови, які породжують і відтворюють корупцію в різних сферах життя. Звернено увагу, з одного боку, на міжнародні антикорупційні практики, можливості їх використання в Україні, а з іншого – на різні ракурси осмислення проблеми взаємодії органів державної влади та громадськості крізь призму аналізу теорії комунікативної дії (Ю. Габермас), яка ґрунтується на демократичних принципах взаєморозуміння. Причому в даній теорії комунікативні процеси не лише регламентують дискурсивний простір, але й формують певний алгоритм діяльності. Виявлено механізми взаємодії органів влади й інститутів громадянського суспільства (інформаційний, консультаційний, діалогічний, організаційно-фінансовий, практично-партнерський), за допомогою яких формується взаємодовіра, долаються суперечності між представниками різних інтересів та узгоджуються напрями антикорупційної діяльності. Також значна роль відводиться підвищенню ефективності інформаційно-пропагандистських та просвітницьких заходів, спрямованих на формування громадської думки, нетерпимості до корупційних проявів. Зазначається, що ефективність комунікативної взаємодії між державними інститутами та громадськістю залежить не лише від їх політико-правового забезпечення та прозорості, відкритості, демократичної діяльності, але й від їхньої професійної компетентності, здатності брати на себе відповідальність за формування та реалізацію антикорупційної політики.

Ключові слова: публічне управління, запобігання та протидія корупції, комунікативні

практики, громадська думка, механізми взаємодії органів влади й ІГС.

The features of interaction between public authorities and civil society institutions (hereinafter – CSI), which contribute to the development and implementation of anti-corruption policies, have been studied. Based on the analysis, generalization and systematization of scientific sources, their various directions of cooperation are revealed, thanks to which constructive mechanisms of complicity in the formation of anti-corruption policy are “built”, which includes a strategy (main directions) and specific anti-corruption measures based on the principles of publicity, transparency, openness and democracy. It is emphasized that the anti-corruption policy is developed and implemented through the system of public authorities together with the CSI, which prevent and eliminate the causes and conditions that generate corruption in different spheres of life. Attention is drawn, on the one hand, to international anti-corruption practices, the possibility of their use in Ukraine, and on the other, to different perspectives of understanding the problem of interaction between state authorities and the public through the prism of analyzing the theory of communicative action (J. Habermas), based on democratic principles of mutual understanding. Moreover, in this theory, communicative processes regulate the discursive space and form a certain algorithm of activity. Mechanisms of interaction between government bodies and CSOs (informational, consulting, dialogical, organizational, financial, practical-partnership) are revealed, by means of which mutual trust is formed, contradictions between representatives of different interests are overcome and directions of anti-corruption activity are coordinated. It is also important to increase the effectiveness of advocacy and educational activities aimed at forming public opinion intolerant to corruption. It is noted that the effectiveness of communicative interaction between state institutions and society depends not only on their political and legal support and transparent, open, democratic activities but also on their professional competence, the ability to take responsibility for the formation and implementation of anti-corruption policies.

Key words: public administration, prevention and counteraction of corruption, communication practices, public opinion, mechanisms of interaction between authorities and civil society institutions.

УДК 343.35:351
DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2021.24.16>

Предко М.Є.

ORCID: 0000-0002-7031-1889

аспірант кафедри публічної політики
Навчально-науковий інститут публічного
управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Світова коронавірусна пандемія виразно унаочнила неусталеність дійсності в соціальному, економічному, релігійному, політичному контекстах, що підтверджує те, наскільки є крихкою сучасна цивілізація, наскільки вразливою є сучасна людина, її бут-

тевість. Щойно ми намагаємося схопити певну миттевість в облаштуванні світу, розкрити роль людини, громадськості в цьому гнучкому процесі, як із новою гостротою постають питання: «Яка роль публічного управління в цьому процесі? Чи можуть інститути громадянського суспільства вплинути на світ, у якому

ми живемо? Чи можливо мінімізувати корупційні практики, які підривають віру у справедливість, у демократичні принципи, які людство вибудовувало упродовж століть?». Саме з'ясування цих питань присвячена дана стаття.

Сучасна парадигма публічного управління характеризується збільшенням кількості суб'єктів і акторів у виробленні та реалізації антикорупційної стратегії. Якщо на попередніх етапах розвитку публічного управління монополією на ухвалення рішень володіли лише органи публічної влади, то у процесі модернізації збільшується число суб'єктів. Ідеться про інститути громадянського суспільства, які, безперечно, сприяють мінімізації ризиків нелегітимності управлінських рішень у царині антикорупційної політики і врівноважують головні ресурсні сфери суспільства – державу, ринок (бізнес) і громадянське суспільство. До того ж нині шляхи вдосконалення політико-управлінських механізмів у процесі запобігання корупції все більше змінюють свою векторність – від оперативного-тактичного до етапу становлення національної моделі антикорупційної політики, коли громадськість стає активним суб'єктом антикорупційних стратегій.

Актуальність дослідження впливає з необхідності постійного вдосконалення публічного управління, модернізації його складових частин із метою оптимізації практики вироблення антикорупційних стратегій. Причому проблема обґрунтування шляхів підвищення ефективності публічного управління стає однією із центральних у виробленні антикорупційної стратегії як дієвого чинника здійснення різноманітних реформ. Нині в Україні також розширюється смисловий діапазон дієвості антикорупційних стратегій, зумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми викликами, які є принципово новими і не підлягають вирішенню внаслідок застосування попереднього управлінського досвіду. Безперечно, для вирішення даної проблеми потрібно все більш активно залучати, з одного боку, такі ресурси, як знання чи інновації, а з іншого – інститути громадянського суспільства, які виводять сферу публічного управління на принципово новий рівень, який співмірний сучасним викликам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем взаємодії органів державної влади та громадських інституцій у виробленні антикорупційної стратегії присвятили свої роботи як українські, так і закордонні вчені. Зокрема, у працях Г. Кириченко, Р. Радецького, К. Ростовської, О. Рашковської [12], Я. Телешуна й інших розглядаються форми та напрями впровадження громадської комунікації, міжнародний досвід боротьби з

корупцією, причини виникнення та напрями боротьби з корупцією. У працях зарубіжних авторів (В. Іванцова [6], П.Ф. Друкер [16], Д. Мюррей [15], Ш. Шумах [17] та інші) розглядаються інститути громадянського суспільства (далі – ІГС) як чинники протидії корупції, причини її виникнення й особливості поширення в різних країнах, звертається увага на особливості взаємозв'язку корупції та великого бізнесу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас реформування публічного управління, зокрема його складника – антикорупційної політики, – потребує впровадження нових форм та механізмів взаємодії органів влади й ІГС. Адже в даному разі не так важливий факт лише фіксації взаємодії як такої. Водночас конче необхідно визначити смислові конотації взаємодії, їхній демократичний ресурс, завдяки якому формуються механізми системного взаємовпливу таких важливих конструктів, як інститути державної влади та громадськості. Особливо це стосується функціонального смислового навантаження й організаційно-управлінського забезпечення антикорупційної співпраці державних органів із громадськістю.

Мета статті – узагальнення теоретичних основ, обґрунтування напрямів і основних механізмів взаємодії ІГС та органів влади, завдяки яким удосконалюється їхній політико-управлінський взаємовплив у царині запобігання та протидії корупції. Відповідно до зазначеної мети в роботі поставлено такі завдання: з'ясувати місце і роль органів влади та громадськості в системі антикорупційної політики; виокремити чинники, які впливають на процес мінімізації корупції; проаналізувати антикорупційний досвід зарубіжних комунікативних практик державних інститутів та громадськості; розкрити смислове навантаження основних механізмів взаємодії державної влади й ІГС у процесі запобігання та протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. Загалом, координацію діяльності щодо протидії корупції в міжнародному масштабі здійснюють декілька міжнародних організацій. Серед них провідну роль у координації зусиль усього світового співтовариства в боротьбі з корупцією відіграє ООН. Ще на Восьмому конгресі щодо запобігання злочинності та поведження із правопорушниками (Гавана, 1990 р.) ООН була ухвалена спеціальна резолюція «Корупція у сфері державного управління» [7]. У ній було рекомендовано державам-членам не лише розробити стратегію боротьби з корупцією, а й розглянути питання про адекватність кри-

мінально-правового реагування на всі види корупції, розробити правові положення для конфіскації коштів і майна, одержаних унаслідок корупційних дій. Але ж яким чином у сфері запобігання та протидії корупції зберегти баланс, який би не порушував принципи громадянського суспільства та не потрапляв під вплив маніпулятивних технологій, диктату влади грошей?

Ще англійський філософ Т. Гоббс (1588–1679 рр.) звертав увагу на те, що корупція негативно впливає на формування «здорового» суспільства, сприяє деморалізації: «<...> Люди, які хизуються своїм багатством, сміливо скоюють злочини, гадаючи, що вони зможуть уникнути кари, підкупивши державну юстицію або отримавши прощення за гроші чи інші форми винагороди. <...> А люди, які мають багато могутніх родичів або здобули популярність і певну репутацію серед загалу, наважуються порушувати закони, маючи надію, що їм вдасться натиснути на ту владу, якій належить опікуватися дотриманням законів» [4, с. 278]. На жаль, дотепер людству не вдалося позбавитися згубного впливу різних корупційних практик. Відомий британський політичний коментатор Д. Мюррей, посилаючись на думку Д. Лан'є, зазначає: «<...> Жменька компаній у Силіконовій Долині, конкретно – Google, Twitter, Facebook, зараз мають можливість не просто направляти те, що більшість людей у світі знають, думають і говорять, але мають бізнес-модель, яка базується на бажанні «грошових мішків» впливати і змінювати поведінку інших» [цит. за: 15, с. 7]. Отже, постає питання: «Яким чином вибудувати ефективний алгоритм антикорупційної політики, здатний мінімувати згубний вплив «грошових мішків?»

У кожній країні реалізуються національні моделі антикорупційної політики як цілісної системи послідовних заходів із протидії корупції в рамках обраних напрямів і встановлених пріоритетів конкретної держави. Однак реалізація політики протидії корупції в різних країнах спирається на свою систему пріоритетів. До того ж розуміння корупції та ставлення до неї в конкретному суспільстві багато в чому залежить від низки чинників: типу суспільства; культурного коду суспільства – набору цінностей (свобода, права людини, рівність, справедливість, гідність тощо), спеціалізації управлінських ролей і функцій усередині держави; етичних норм тощо. Усі ці чинники по-різному впливали на формування корупційних практик і їх прийняття чи неприйняття суспільством. У процесі вироблення антикорупційної стратегії необхідно звертати увагу на ті феномени, які спричиняють чи мінімізують корупцію. Так, у

дослідженні Ш. Шумаха виокремлені чинники, які впливають на корупцію. Автор зазначає: «Ми пропонуємо базову модель трьох факторів (ризик, користь та свідомість), яка була створена на основі злиття кількох відомих, науково доведених факторів, що спричиняють або зменшують корупцію або впливають на її рівень в окремій країні <...> Висновки були такими: корупція пов'язана з рівнем ВВП (чим вище ВВП, тим нижчий рівень корупції). Корупція пов'язана з рівнем освіти (чим вищий середній рівень освіти, тим нижчий рівень корупції). Корупція тісно пов'язана з географічним розташуванням. Найвищий рівень в Азії (переважно в Центральній Азії), Африці (Північна та Центральна Африка) і Південній Америці (згідно з картою Transparency International). Корупція тісно пов'язана з панівною релігією у країні. Корупція пов'язана зі свободою у країні (особиста свобода, свобода слова, економічна свобода тощо) з урахуванням верховенства закону у країні та неефективності державного управління, яке часто також обмежене на місцях або корумповане за своєю суттю. Чим нижчий рейтинг країни, тим більш домінантне патріархальне суспільство» [17].

Отже, одним із чинників, який сприяє корупційним процесам у країні, є неефективне публічне управління, його низький рівень відкритості та прозорості, унаслідок чого втрачається довіра до органів державної влади, які все більше і більше відчужуються від народу. Тому-то живильним середовищем і сферою поширення корупції є сфера державно-владного регулювання, пов'язана з розподілом усіх видів ресурсів, доступ до яких відкривають публічно-владні повноваження і статуси. Ми переконані, що саме завдяки громадянському суспільству відбуваються корекція й оптимізація державного управління.

Тому з перших років незалежності України були розроблені програмні антикорупційні документи, у яких була проголошена тісна співпраця громадянського суспільства та влади, у якій засвідчувалося ефективне запобігання та викорінення корупції. Однак якими б досконалыми не були антикорупційне законодавство, стандарти й антикорупційна система держави, політика протидії корупції може бути ефективною і результативною тільки в разі активної і зацікавленої участі широкої громадськості та всього населення. Лише спільні зусилля органів державної влади України і громадянського суспільства здатні принести стійкі позитивні зміни у протистоянні з корупцією. Саме залучення ІГС до реалізації принципу інформаційної відкритості органів державної влади, до формування антикоруп-

ційної політики, виявлення, розголосу фактів корупційних правопорушень є її ефективними інструментами формування, які включають, по-перше, упередження корупційних проявів, широку антикорупційну просвітницьку діяльність та пропаганду; по-друге, виявлення, розкриття та розслідування корупційних правопорушень; по-третє, формування та виховання правосвідомості, нетерпимості до корупції.

Зазвичай «під інститутами громадянського суспільства варто розуміти громадські організації, професійні та творчі спілки, організації роботодавців, благодійні і релігійні організації, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації та інші неприємницькі товариства й установи, легалізовані відповідно до законодавства» [11]. ІГС презентують те суспільство, у якому горизонтальні зв'язки не лише не підпорядковуються владі та формують і обмінюються програмами життєдіяльності, але й координують інтереси різних груп, контролюють та впливають на діяльність владних органів. Отже, ІГС унормовані та легалізовані як система суб'єктів, що мають певні повноваження, права й обов'язки в обстоюванні своїх легітимних інтересів.

Для ефективної протидії корупції громадянське суспільство повинно ефективно взаємодіяти з державою, створюючи стійку систему комунікаційних переваг, що включає пряму і зворотну систему відносин. По-перше, канали прямого зв'язку – від органів публічної влади до громадян, коли громадяни отримують інформацію про результати їхніх звернень до органів публічної влади з питань запобігання корупції. По-друге, канали зворотного зв'язку – від громадян до держави, які не менш важливі, оскільки вони дозволяють органам публічної влади отримати від населення оцінку проведеної антикорупційної політики. Така інформація допомагає органам публічної влади виявляти недоліки і причини неефективності здійснюваної політики протидії корупції, запроваджувати коригувальні заходи. Отже, запорукою ефективної боротьби з корупцією є стійкий прямий і зворотний зв'язок між суспільством і органами державної влади. Прямий зв'язок між населенням і державою зазвичай виникає в разі звернення громадян за інформацією або захистом своїх прав та інтересів. Відсутність налагодженого зворотного зв'язку не завжди дозволяє громадянам дізнатися про результати розгляду їхніх прохань і звернень. На жаль, нині держава часто не чує або не хоче чути пропозиції громадськості щодо мінімізації корупційних практик, а громадяни, у свою чергу, не довіряють державі та її зусиллям

щодо протидії корупції. Яскравим свідченням цього є результати соціологічних досліджень.

За даними соціологічного опитування *Київського міжнародного інституту соціології (далі – КМІС) (із 4 по 8 грудня 2020 р.), громадянська організація довіряють 39 проти 41% у 2018 р. [5].* А згідно з результатами дослідження, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова (з 5 по 9 березня 2021 р.), громадянським організаціям уже довіряють 53% [10]. Як бачимо, довіра українців до ІГС дещо зросла, що засвідчує, з одного боку, зростання їхньої популярності й усвідомлення ефективності громадських ініціатив, з іншого – можливість та спроможність громадян співпрацювати з органами влади, впливати на них. Однак взаємодія та співпраця між органами влади та громадськістю в царині антикорупційної політики можуть бути ефективними за наявності організаційно-технічних ресурсів, масової доступності населення до комп'ютерних технологій, належного рівня інформаційної освіченості громадян, відповідного політико-правового рівня підготовки як представників органів влади, так і лідерів і активістів ІГС.

Безперечно, значну роль у протидії корупції відіграють комунікаційно-інформаційні практики. Німецький філософ Ю. Габермас розглядав процес формування та розвитку громадянського суспільства крізь призму власної теорії комунікативної дії, яка є джерелом формування громадської думки. Причому він розробляв принципи обговорення, завдяки яким уможливується досягнення справжнього, не нав'язаного зовні консенсусу. Ю. Габермас ідентифікував їх як моделі «ідеальної мовної ситуації», яка ґрунтується на таких принципах: можливості кожного брати участь у проблемних аспектах суспільних дискурсивних практик; рівності всіх потенційних учасників у презентації своєї думки, її обґрунтуванні та спростуванні інших; правдивості та щирості одного з одним усіх учасників щодо свого внутрішнього світу, своїх настанов, почуттів і намірів; незалежності дискурсу, бо на нього не впливають «зовнішні примуси» реальності: соціальний стан, вплив громадян, натомість ураховується тільки значущість самого аргументу [9, с. 90–92]. За Ю. Габермасом, складовими частинами такої комунікативної практики є: орієнтація на взаєморозуміння як механізм координації дій; ситуація дії і ситуація мовлення; фон життєвого світу, що задає умови і ресурси взаєморозуміння; сфера референцій або претензія висловлювань на значущість: взаєморозуміння, під час якого досягають згоди на рівні знання, норми, оцінок і почуттів [14, с. 12].

Зазвичай сфера відкритості комунікативного діалогу уможлиблює актуалізацію етичних орієнтирів. Вона стає своєрідним майданчиком інтерсуб'єктивної взаємодії між політикою та громадськістю, де здійснюється формування громадської думки та спільного ухвалення рішень. Саме така комунікативна взаємодія уможлиблює досягнення консенсусу. Отже, як зазначав Ю. Габермас, «у громадській відкритості виробляється політична свідомість, яка, на протигагу абсолютній владі, чітко і зрозуміло викладає суть і вимоги до загальних і абстрактних законів, і, насамкінець, творить саму себе, тобто відкриту (громадську) думку, навчається обстоювати як єдино легітимне джерело цих законів» [3, с. 99]. Саме завдяки сфері відкритості формуються патерни політичної публічності та принципи демократії, контролюється діяльність влади і формується певний політичний дискурс.

Загалом, зарубіжний досвід засвідчує впровадження різноманітних комунікативних практик взаємодії держави й інститутів громадянського суспільства у сфері протидії корупції. Українська дослідниця О. Рашковська виокремлює «три основні демократичні моделі громадянської комунікації в діяльності громадських формувань, громадянських організацій та їхнього комунікативного впливу на діяльність владних структур та місцевого самоврядування в Європі, а саме: ліберальний тип (поєднання лібералізму та приватної ініціативи); модель континентально-європейського типу (соціальне партнерство та панівний вплив громадянських організацій на владу); скандинавський тип – поширення впливу держави на діяльність громадських об'єднань (фінансування, програми соціального захисту, інвестиційні проекти, урядово-громадські угоди)» [12, с. 136]. Як бачимо, дані моделі дещо різнопланові, бо поєднують в собі два критерії систематизації: з одного боку, світоглядний, а з іншого – суто географічний, фокусування на досвіді окремих країн. Навіть більше, у даних комунікативних моделях відстежується лише домінуючий вплив чи то органів державної влади, чи то громадськості або їхнє партнерство. Однак нас більше цікавлять саме шляхи їхньої взаємодії, можливості їх використання у процесі формування антикорупційної політики, водночас варто враховувати українські реалії у сфері взаємодії органів державної влади й ІГС.

Однією з антикорупційних практик ефективної взаємодії органів державної влади й ІГС є досвід Швеції, у якій була створена, по-перше, багаторівнева система стимулювання і розвитку інститутів громадянського

суспільства, за якої громадяни наділяються значним арсеналом засобів вираження своєї громадянської позиції; по-друге, ефективна діяльність незалежних засобів масової інформації (далі – ЗМІ), які визнані найкращими у світі, бо для них передбачені державні гарантії захисту свободи слова та незалежності; по-третє, значна впливовість церкви; по-четверте, «ментальність шведських громадян, яка сформована таким чином, що будь-яка людина, яка отримала велику суму грошей або вартісне майно, за короткий період часу викликає підозру. А формування недовіри до посадової особи або представника бізнесу знижує до нуля їхні шанси на успіх у суспільстві та подальше зайняття посад державної служби або працевлаштування у приватній компанії» [цит. за: 6, с. 300]. Отже, законодавство, незалежні ЗМІ, інститути громадянського суспільства, надзвичайна впливовість громадської думки привели до того, що традиційно у Швеції досить низький рівень корупції.

Інститути громадянського суспільства як прогресивна суспільна сила, відкрита для діалогу та схильна до поступової модернізації публічного управління, до змін на місцевому рівні. Зокрема, це вміння працювати за допомогою груп помічників і досягати прекрасних результатів за обмеженості ресурсів. На жаль, нині спостерігається невикористання потенціалу різних інститутів громадянського суспільства, які б могли ще більше підняти їхній авторитет. Чи є в інституцій справді системне бачення перспектив свого розвитку, як і що потрібно вже зробити – засвідчує хоча б такий приклад.

Безперечно, саме громади, лідери громадської думки часто стають чинником змін. Наприклад, 29-річний отець Іван Городицький залишив служіння в українській церкві в Парижі та став настоятелем маленької громади в селі Ладанці на Львівщині [8]. Буквально за декілька років змінилося життя у громаді – створили церковний хор (хористки співають різними мовами – польською, нідерландською, французькою, звісно, найбільше українською), відремонтували церкву, спільно із громадою відновлюють Народний дім, парк. «Пріоритетом для мене є люди, а не місце, де ти є», – говорить Іван Городицький.

Однак суб'єкти інститутів громадянського суспільства повинні мати відповідну підготовку, щоб бути спроможними до ефективної комунікативної взаємодії з органами державної влади. Недарма Аврелій Августин «народом <...> називає не якийсь натовп, а сукупність людей, об'єднаних згодою в сенсі визначення прав і взаємної користі <...>, і якщо

навіть тираном виступає сам народ, то і тут він перестає бути спільнотою людей, об'єднаних згодою, тобто він перестає бути народом» [1].

Спробуємо виокремити вузлові напрями взаємодії інститутів громадянського суспільства й органів влади у виробленні антикорупційної політики. Це, по-перше, інформаційний канал, що передбачає вільний доступ до повної інформації (проекти рішень, документи та стенограми консультацій, інших публічних заходів, систематичне публічне висвітлення, власні антикорупційні розслідування, публікація інформації про факти корупції, направлення інформації, яка в імперативному порядку має враховуватися органами державної влади та розслідуватися правоохоронними органами). По-друге, консультаційний механізм, під час якого визначаються стратегічні цілі, пріоритети і завдання антикорупційної політики у відповідній сфері державного управління, що включає широке обговорення органами влади й ІГС; проведення громадських слухань й інших заходів за участю широкого кола суб'єктів ухвалення рішень; проведення експертних семінарів і зустрічей із метою підготовки експертних рекомендацій із вирішення проблеми антикорупційної політики. По-третє, діалогічний напрям, сутність якого полягає як у двосторонній комунікації «Я – Інший», коли слухаєш не лише себе, а й Іншого, власне, шукаєш Іншого в собі, а не себе в Іншому, так і в широкому діалозі «Ми – Вони», коли зникають ідеологічні межі та розбіжності для обміну думками та вироблення спільних рекомендацій, проєктів нормативно-правових документів (у цьому підході комунікація служить взаєморозумінню між людьми з різними світоглядними орієнтаціями, де учасники враховують погляди і цінності інших, відбувається «залучення Іншого», «рівність поваги до кожного поширюється не на собі подібних, але на особистість іншого в інакшості» [13, с. 48]. По-четверте, організаційно-фінансовий механізм, сутність якого полягає в активізації участі представників громадянського суспільства в реалізації антикорупційних заходів. Для цього доцільно передбачити фінансування антикорупційних заходів коштом відповідного бюджету шляхом виділення грантів. Це може розглядатися як стимул у вирішенні завдань, поставлених державою у сфері протидії корупції. Окрім грантів, такими стимулами можуть виступати, з одного боку, інформаційна підтримка програм, проєктів, акцій та інших громадських ініціатив, а з іншого – державне сприяння у створенні і розміщенні громадськості на телебаченні, радіоканалах, у друкованих виданнях, у мережі Інтернет різноманітних

суспільно-публіцистичних, інформаційно-просвітницьких програм, які б мали антикорупційний пропагандистський характер, формували в суспільстві нетерпиме ставлення до корупції, усвідомлення громадянами її деструктивного характеру. Незважаючи на очевидність того факту, що корупція перешкоджає розвитку бізнесу, посилює соціальну нерівність, ускладнює малозабезпеченим верствам суспільства доступ до формально безкоштовних державних послуг, зокрема й до освіти та медицини, значна частина населення виявляє терпимість до даного явища. По-п'яте, практично-партнерський механізм, під час якого встановлюються різні форми взаємодії ІГС із державними органами влади (взаємодопомога, кооперація, ділове співробітництво тощо), які включають не лише процес вироблення та реалізації публічно-управлінських рішень у сфері запобігання та протидії корупції, але й спільну відповідальність на всіх рівнях розроблення політики або виконання рішення. Уважаємо, що до такої співпраці варто залучати представників бізнес-спільноти. Адже «громадськість усе частіше очікує від керівника великого бізнесу розробки кодексу поведінки, який узгоджує вимогу бути бізнесменом із вимогою бути професіоналом» [16]. Цілком погоджуємося з думкою американського консультанта з питань управління П.Ф. Друкера, що основою такого кодексу передусім мають бути людські цінності та служіння національним пріоритетам як неодмінна умова етики великого бізнесу [16]. У даному разі органи влади, ІГС, представники бізнесу не лише спільно працюють над аналізом проблем із метою вироблення альтернативних рішень, але й розробляють індикатори їхньої ефективності для проведення моніторингових досліджень.

Висновки. Отже, залучення громадян до системи державного управління включає досить розмаїту архітектуру механізмів взаємодії, що сприяє створенню постійно відкритих та прозорих каналів прямого і зворотного зв'язку, за допомогою яких інформаційні запити та пропозиції без перешкод доходять від громадян до адміністрації та навпаки. Водночас залучення громадян до системи державного управління, до проблеми вироблення антикорупційних стратегій сприяє, по-перше, формуванню сприятливого клімату партнерства держави із громадянським суспільством; по-друге, спроможності та здатності представників громадськості орієнтуватися у процесах публічного управління; по-третє, забезпеченню постійного доступу до діючих інформаційних джерел; по-четверте, готовності громадських інституцій нести колегіальну

й індивідуальну відповідальність за сприяння та вирішення суспільних та державних проблем; по-п'яте, довірі та позитивному іміджу як влади, так і громадськості. Нині потребує більш глибокого та комплексного дослідження не лише проблема взаємодії державних інститутів та громадськості у формуванні антикорупційної політики, але й осмислення їхніх перспективних можливостей у системі реформування публічного управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Блаженный Аврелий Августин. О граде Божьем. Книга вторая. URL: https://azbyka.ru/otechnik/Avrelij_Avgustin/o-grade-bozhem/2_19 (дата звернення: 15.07.2021).
2. Він наймолодший в Україні голова! Подивіться, що він зробив з селом, люди в шоці. URL: <https://news.govno.ua/post1121848> (дата звернення: 11.07.2021).
3. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження категорії громадянське суспільство. Пер. з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2000. 218 с.
4. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Пер. з англ. Київ : Дух і літера, 2000. 606 с.
5. Довіра соціальним інституціям і партіям: грудень 2020. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1005&page=3> (дата звернення: 15.07.2021).
6. Иванцова В. Роль институтов гражданского общества в вопросах противодействия коррупции. *Социальная интеграция и развитие этнокультур в евразийском пространстве*. 2019. № 1, 8. С. 297–302.
7. Коррупция в сфере государственного управления. *Резолюция A/CONF.144/28/Rev.1 VIII Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями* (г. Гавана, 27 августа – 7 сентября 1990 г.). URL: https://www.unodc.org/documents/congress//Previous_Congresses/8th_Congress_1990/028_ACONF.144.28.Rev.1_Report_Eighth_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders_R.pdf (дата звернення: 15.07.2021).
8. Навчить вас шити і розмовляти французькою. Молодий священник переїхав із Парижу в маленьке українське село. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/sviashchennyk-paryzh-i-ukrayinske-selo/31117225.html> (дата звернення: 14.07.2021).
9. От критической теории к теории коммуникативного действия. Эволюция взглядов Ю. Хабермаса. *Тексты / сост. А. Алхасов. Ульяновск, 2001. 150 с.*
10. Оцінка ситуації у країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян (березень 2021 р.). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3209417-ukrainci-najbilse-doviraut-armii-volonteram-i-cerkvi.html> (дата звернення: 15.07.2021).
11. Про затвердження Порядку сприяння проведеному громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.07.2021).
12. Рашковська О. Громадянська комунікація як стратегічний ресурс демократизації державного управління в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2016. 255 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/19dc0806-84f5-499a-b30c-61afeed3828c.pdf> (дата звернення: 15.07.2021).
13. Хабермас Ю. Вовлечение другого: Очерки политической теории. Пер. с нем. Ю. Медведева / под ред. Д. Складнева. Санкт-Петербург : Наука, 2001. 419 с.
14. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. Пер. с нем. / под ред. Д. Складнева, послесл. Б. Маркова. Москва : Наука, 2000. 380 с.
15. Murray D. *The Madness of Crowds. Gender, Race and Identity*. New York : Bloomsbury Publishing PLC, 2019. 288 p.
16. Peter F. Drucker *Big Business and the National Purpose*. URL: <https://bg.hbr.org/1962/03/big-business-and-the-national-purpose> (дата звернення: 15.07.2021).
17. Šumah Štefan. *Corruption, Causes and Consequences*. Submitted: October 17th 2017. Reviewed : December 6th 2017. Published : February 21st 2018. DOI: 10.5772/intechopen.72953.